

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput X. Angelos non intueri occultas aliorum cogitationes.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83642)

lucent in idea rerum, quæ est *ratio* intelligibilis, & quædam quasi mensura communis iudicandi de qualibet veritate. Quare etiam si Deus creaturas in se ipsis absque ullo medio percipiat, ejus tamen cognitio non *vesperascit*, quoniam non coarctatur rerum præsentia, neque ideo videt creaturas quia factæ sunt; quum eadem ratione perciperet illas, priusquam fierent, in sua æternitate, in qua nihil præteritum est, aut futurum. Alius modus, cur Angeli creaturas in particulari videant, assignari non potest: siquidem nequit res corporea spirituales substantiam afficere in ipsam agendo radiis, effluviis, corpusculis, & sensibili qualitate: aut si forte alius modus assignatur, is quidē extra Augustinianam Pneumaticam conformatur.

6.
Quid cognitio Vespertina.

Atque ex his nedum habes quomodo in Angelis intellectio perficiatur, sed etiam quid sit illorum cognitio *matutina*, ac *vespertina*; de qua plura hominum figmenta & legimus, & audivimus. Igitur cognitio *vespertina* Angelorum est cognitio rerum existentium

in propria natura, cujus *prædicata accidentalia* percipiuntur per ideam ingentam determinatam ad singularia per illorum præsentiam, nondum huic cognitioni addito ordine relationis in Deum: cognitio vero *matutina* est, quando scientia Angelorum non remansens in creatura refertur in laudem & charitatem Dei, in cujus luce incommutabili sunt æternæ rerum faciendarum *rationes*: hoc enim ordine mens Angelorum ad veritatem, & ipsam Dei sapientiam convertitur, & eorum cognitio *illucescit*, & recurrit in *manē*. Quod cum Angeli sancti de cognitione creaturarum in laudem Creatoris assurgentes impleverint, dicuntur in veritate stetisse; ac merito permanens accepta plenitudine sapientiæ, ob quam lumini rationis & gratiæ additum est lumen gloriæ, consummatam consecuti fuerunt beatitudinem. Sed hæc ab ipso Augustino citatis locis poterunt evidentius cognosci: nos enim hæc summam attigimus, quæ sorbere animo, & bibere ex ipso fonte non pigeat.

CAPUT X.

Angelos non intueri occultas aliorum cogitationes.

SUMMARIUM.

1. Status quæstionis.

à num 2. usque ad 9. Probatur, Angelis non innotescere secreta cordium.

à num 10. usque ad 15. Enervantur oppositiones.

1.
An pateant Angelis secreta cordium.

NON levis nunc occurrit dubitatio, quam nescio num possit quis enodate explicare, Ecce Angelis cogitationes & cordium secreta non pateant, si determinate hæc existant, neque ordinem naturalem excedant. Quæstio admodum perplexa est, animusque omnium pulsare debet, sive legem dirigendæ cognitionis angelicæ statuas cum Augustino in *participatione lucis incommutabilis*, sive in creata aliqua *specie*, ut placet Scholasticis. Sed nos, ut decet se gerere in rebus dubiis, quæ magis ad veritatem accedunt eligentes, minus probabilia aut brevi recitabimus, aut suis auctoribus relinquemus.

2.
Propositio.

PROPOSITIO: Angelis non innotescant secreta cordium, variæque, cur ea ignorent, à Theologis probabiles causæ afferuntur.

Probatur Angelis non parere secreta cordium.

Videtur prima pars nihil habere dubitationis, & prope ad fidem accedit. Probatur autem adversus Hervæum, Durandum, & Antonium Le Grand Scripturarum Patrumque præsidio. In III.

enim Regum VII. 39. legitur: *Tu non sis solus cor omnium filiorum hominum.* Hierem. XVII. 9. 10. *Pravum est cor omnium, & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes.* Et Apost. ad Hebræos IV. 12. Verbo Dei tanquam singularem characterem tribuit, quod sit *pertingens usque ad divisionem animæ, ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis.* Quibus responderi nequit peculiare esse solius Dei omnes hominum cogitationes scrutari, Angelorum vero præsentibus tantummodo; primo quia de omnibus indiscriminatim Scriptura loquitur. Deinde quoniam in tertio Regum loquitur Salomon de intentione eorum, qui Deum orant, ideoque de cogitatione præsentis, quam tamen solum Deum noscere ait: & Apostolus duo attributa ex æquo Deo tribuit, pertinere ad divisionem animæ ac spiritus, id est mentem à pravo rerum terrestrium remove appetitu, & celestium desiderio superna charitate inflammare; atque

atque cogitationes, intentionesque cordis discernere: at non pertingit ad divisionem animæ ac spiritus in aliqua cordis affectione præsentem quidem animumque trahente ulla vis naturalis humana aut angelica: Ergo neque ad aliquam cordis intentionem discernendam pervenit creata virtus & mens Angelorum.

3.
Confirmatio
Patrum.

Accedunt Patres, quorum testimonio omnia nequeunt ulla ratione contorqueri. Crisostomus hom. 4. in Mat. ad ea verba, *Hæc autem eo cogitante, Angelus in somnis apparuit Joseph, inquit: Hoc signum fuit certissimum illum à Deo missum fuisse Angelum: quippe solius Dei est arcana cordium nosse.* Loqui vero Crisostomum de cogitatione præfenti, id est de ea, quæ menti Sanctissimi Joseph obversabatur, nemo unus negabit. Et quæ Nathanael Joan. 1. 47. habebat in corde, dum ei Christus ait, *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est:* quæ etiam egerat cum Philippo cum esset sub ficu, jam determinata erant & actu posita: Et tamen Cyrillus Alexandrinus libro 1. in Jo. ait Nathanaelem respondisse, *Tu es filius Dei, quoniam noverat solum Deum scrutatorem esse cordium, nec ulli alteri hominis mentem patere.* Neque diversa est Latinorum traditio. Nam Ambrosius in cap. v. Lucæ de Christo scribit: *Dominus occultorum cognitione Deum se esse demonstrat.* Hieronymus in 9. Matth. super illa verba, *Dominus videns cogitationes eorum, inquit: Ostendit se Deum, qui possit cordis occulta cognoscere.* Augustinus denique serm. 234. de Tempore hæc de Sancto Jobo habet: *Colebat Deum, faciebat eleemosynas; Et quo corde fiebat, nemo sciebat, nec ipse diaboli, sed Deus noverat.* Atque in Psalmum 41. exponens ea verba, *Abyssus abyssum invocat, Loqui, ait, homines possunt, videri possunt per operationem membrorum, audiri in sermone: sed cuius cogitatio penetratur? cuius cor inspicitur? Quid intus gerat, quid intus possit, quid intus agat, quid intus disponat, quid intus velit, quid intus nolit quis comprehendet? puto non absurde intelligi abyssum hominem.* In his animadvertente præcludi aditum Durando reponenti sermonem non fieri de cogitationibus actu positis, cum econtra non nisi de præsentibus Patres speciatim pertractent; præfens quippe erat occulta murmuratio Pharisæorum de qua Lucas cap. v. præfens cogitatio Scribarum, de qua Matth. cap. ix. præfens intentio Jobi, dum eleemosynam largiretur. Omnes autem cogitationes

R. P. Berti Theol. Tom. II.

non actu animo hærentes esse soli Deo manifestas non opus est demonstrare.

Valida hinc eruitur ratio: 4. Pharisæorum Scribarumque cogitationes præfentes erant, & Christus eas videndo se verum Deum esse commonstravit: Cogitationes ergo, quamquam præfentes sunt, intueri est solius Divinæ mentis scrutantis renes & corda: Atque hinc est, quod hoc argumento pro Christi divinitate contra perveraces Arianos à PP. pugnatum est, præsertim à Fulgentio in libro ad Trasimundum secundo.

Digitum nunc intendo ad placita Theologorum varias hujus dogmatis rationes præferentium. Scotus in 1. dist. 9. q. 1. contendit cogitationes liberas esse objectum habens cum mente Angelorum proportionem, neque illorum vim intellectivam excedere; sed ideo non posse cognosci; quod Deus suum subtrahat concursum: idque explicant aliqui comparatione ignis Babylonici, quo tres pueri non fuerunt combusti. Quæ opinio obstruit os memorati Cartesiani Le-Grand, qui cap. 3. Dæmonologiæ probat Angelos posse percipere hominum cogitationes, quia inter mentis perceptionem & determinationem voluntatis proportionem necessarium est reperiri: quod Subtilis Doctor toto capite annuit. At id ego à Scoto peterem, Ecce Deus hæc in re deneget concursum suum, quem non solet in naturalibus operibus nisi per raro subtrahere: & num interveniat mirabile portentum quotiescunque Angeli cognitionem istam non capiunt; sicut miraculum fuit sine combustione consistentia ignis in fornace Babelis.

S. Thomas affirmat ideo Angelos aliorum cogitationes nequaquam percipere, 6. causa 2. cum Angelos secreta cordium lateant ex 18. dummodo sint libera, quia voluntas rationalis creatura soli Deo subjacet, & ipse solus in eam operari potest, qui est ejus principale objectum ut ultimus finis. Ita docet q. 57. art. 4. Hanc D. Thomæ rationem PP. Salmanticenses satis enodate explicant, dicentes Deum in constitutione universi ita singulas aptasse causas, ut universales moverent alias ad effectus, qui spectant ad universi ordinem & harmoniam: ideoque Angeli, qui respectu hominum superiores cause sunt, ea naturali virtute possunt cognoscere, quæ attinent ad illum ordinem; minime vero secreta cordium, quæ non pertinent ad ordinem universi, sed ad alium sublimiorem, id est Deum ultimum rationalis creaturæ finem. Hæc vero non videntur prorsus spernenda;

Aa 2

cum

cum & corporeis creaturis constitutus sit terminus quidam actionis, extra quem vagari non possunt, & qui ea tantum complectitur, quæ ad illas pertinent singillatim: nec à suprema causa moventur, nisi in propositum sibi finem. Inquiri tamen, cur saltem non percipiantur cogitationes illæ, quæ ad Deum ultimum finem non diriguntur, sed in alium, & quandoque aduersum, contrariumque propendunt: & quare ad ordinem universi pertineant tam creaturæ necessariæ, quam liberæ, non autem ea, quæ ab istarum voluntate dependent, & naturæ ordinem non excedunt.

7.
Causa 3. ex
Ariminenfi.

Noster Ariminenfis in 2. dist. ix. q. i. affirmat ideo Angelos aliorum cogitationes non intueri, quoniam licet intelligibiles sint, deest modus quo ad eorum mentem perveniant. Quemadmodum enim, ut sensibile percipiatur, non sufficit quod sit sensibile, sed ulterius opus est, ut ejus imago, & idolum ad sensitivam potentiam proxime accedat: ita, ut cognoscatur intelligibile, non sufficit quod tale sit suapte natura, sed etiam requiritur, ut intellectivæ facultati proxime inhæreat. Nec sufficit objecti ac potentiæ propinquitas; nam etiam si duæ animæ rationales à Deo in eodem corpore crearentur, una tamen non cognosceret secretam cogitationem alterius, propterea quod secreta cogitatio unius alteri non inhæret. At Gregorius hæc fortassis persuadebit Peripateticis, quorum philosophiam egregie illustravit, non iis, qui perceptionem putant nihil aliud esse, quam rem, cujus ideam habemus, menti exhibitam intueri præsentem, neque aliud ad puram cognitionem requiri, præter præsentiam objecti, ideam ingenitam, animique advertentiam: sensationi autem hoc ulterius accedere, quod res materiales, ut præsentem menti reddantur, debeant exteriora organa afficere. Imo & Peripatetici aliqui interrogabunt, quare sensibile suæ potentiæ debite proximum *vicaria specie* illam vellicet, excitetque; neque idem præstet cum facultate intellectu objectum intelligibile.

8.
Cognoscunt
Angeli naturaliter
alios Angelos cogitare,
non vero
quid cogitent.

Ego itaque si de re occultissima philosophari fas est, dico Angelum posse naturaliter cognoscere alios Angelos cogitare, non vero quid cogitent. Quod possint cognoscere alios Angelos cogitare mihi revera probatur, ex quo ad perceptionem tantum requiratur acies

mentis, idea rerum, & objecti præsentia, quæ omnia hic habentur: atque hac in parte probo sententiam Scoti, & Antonii Le-Grand: quod autem aperte non cognoscant quid cogitent, id erit, quoniam præsentia objecti determinat ideam innatam ad percipiendum duntaxat rei existentiam, non modificationem, quæ cum existentia necessariam non habet connexionem, cujusmodi sunt liberi animorum affectus. Nam sicut in congenita rerum creaturarum ratione videri nequit actualis existentia, ad quam illæ sunt prorsus indifferentes; ita ex præsentia cogitationis percipi non valet objectum, in quod ea fertur libere & contingenter. Ad quam sententiam proxime accedit Romanus Aegidius, qui ait Angelos aliorum cogitationes videre quidem, sed non quantum *ad compositionem terminorum*: quod Thomas de Argentina explicare nititur exemplo vocis. Etenim, inquit, si vox aliqua sit indifferens ad plura significanda, dum aliquis eam profert audio illum loquentem, quid autem loquatur ignoro: ita cum possit per eandem *speciem* cogitare rem bonam agere vel non agere, aut malam fugere vel non fugere, Angelus, quem conversio mentis meæ in illam *speciem* non latet, videt me cogitare rem bonam vel malam, sed minime intelligit an rem cogitam voluntas rejiciat, vel approbet. Potest cum his conciliari Henricus Gandavensis, qui ait ideam & apprehensionem habere universale & singulare objectum, & consequenter Angeli, licet videant conceptum alterius prout versatur circa universale objectum, illum ignorant quatenus ad singulare dirigitur. Verum qui rem acu attingerint, operosum arduumque est definire.

Hoc unum tanquam certissimum tenendum est, perpaucos esse humanæ voluntatis affectus, qui per motum spirituum, notasque non prodantur externas; quum & nos hominis iram, mœrorem, gaudium, aliasque animi concitationes interdum agnoscamus ex vultu. Multo magis hæc omnia Angeli ex corpore, oculis, & fronte pernolescent: sunt enim longe perspicaciores Socrate, quem aliqui, ut in libro de Fato narrat Cicero, notaverunt *Physiognomon*. At de cogitatis, quæ exterius non produntur, fieri novimus bene longas satisque litigiosas disputationes.

9.
Possunt aliqui
cognoscere per
notas externas.

SATISFIT OPPOSITIONIBUS.

10. **Objectio 1.** Opp. 1. Gregorius in *Moralibus* lib. 3. cap. 154. ait quod in beatitudine resurgens *unus homo erit perspicabilis alteri, sicut ipse sibi*: Ergo unus Angelus percipere potest omnia quæ sunt in altero, quemadmodum videt quæ sunt in se.

Solutio. Resp. Duplex in homine inveniri impedimentum, ne aliorum introspeciat cogitationes, corpus nempe, ac voluntas ipsorum. Itaque Gregorius docet posse in resurrectione unum perspicere cogitatum alterius, si ei manifestetur, neque impedimento esse opacitatem corporis, quod erit perspicuum, lucidum, & splendore gloriæ exornatum. Cumque in ea felicitatis patria cives omnes sint perpetuo charitatis vinculo conjuncti, amici vero invicem secreta pandant, atque, ut in proverbio verbatim, *os loqui solet ex abundantia cordis*; procul erit in patria utrumque impedimentum. At hæc non valent de cogitatis, quæ aut libere occultantur, aut, utrum noscantur, ad perfectam societatem non attinet. Quæ responsio, tamen ajunt ea verba in *Moralibus* Gregorii non reperiri, retinenda est ob alias consimiles Patrum sententias, præsertim quod & legitur Gregorii textus articulo 14. quæst. 70. S. Thomæ.

11. **Objectio 2.** Opp. 2. Basilii libro de vera Virginitate puellas hortatur ut Angelorum præsentiam revereantur, cum percipiant cœlestes Spiritus quicquid virgo cogitat, animoque contrectat. Resp. Basilium sancte, pieque locutum, tam consuetudine hortatoriæ orationis, in qua interdum limitandæ occurrunt sententiæ: cum etiam quod signis corporeisque impressionibus foras affectus erumpant, maximeque voluptarii, ad quos carnalis sequitur titillatio.

12. **Objectio 3.** Opp. 3. Diabolus introit in cor hominis: scrutatur ergo secretas cogitationes ibi latentes. Prob. ant. ex verbis Jo. cap. XIII. 27. *Post buccellam introivit in eum Satanas*: & *Cum diabolus jam misisset in cor ejus*. Et in Act. Ap. cap. v. 3. legitur: *Anania, cur tentavit Satanas cor tuum*? Ingressus ergo daemon humani corporis penetralia.

Solutio. Resp. *Misio ista spiritalis suggestio est, neque fit per aurem, sed per cogitationem, ac per hoc non corporaliter, sed spiritaliter. Sed quomodo fiat, ut diabolicæ suggestiones immittantur, & humanis cogitationibus misceantur, ut eas tanquam suas deputet homo, unde scit homo*? Ita S. P. August. Tract. IV. in Joannem. Loca ergo prædicta de sug-

gestionibus malorum Angelorum sunt exponenda; non de perceptione alienarum cogitationum. Has vero suggestiones quomodo fiant laboriosum est definire, ut ait S. Pater; sed fieri dicuntur tamen affectione sensuum, motuque spirituum animalium: quare perfici nequeunt *nullo mediante nostri, sive corporis instrumento*, ut inquit serm. in Cant. v. S. Bernardus.

Opp. 4. Homines præditi sagacitate ac prudentia aliorum cogitata introspeciant: Poterunt ergo eadem Angeli juare potiori conspiciere. Resp. dist. antec. aliorum cogitata scrutantur quæ exterioribus indiciis, vultu, oculis, fronte nutibusque se produnt; conc. quæ nullum exhibent externum signum, nego. Priori modo, & perspicaciori etiam intuitu Angelos secreta cordium aspicere, nemo homo ibit inficias. Afferit id luculenti testimonio lib. de Divinat. Dæmonum S. P. Augustinus. Neque quicquam efficit, quod in 11. Retract. libro cap. 30. eadem repetens, scribat: *Rem dixi occultissimam audaciorē asseverantia, quam debui*. Nam S. Pater non dubitat quin Angeli cognoscant cordium secreta, quando signa aliqua exprimunt; sed dubitat an ea percipiant sensibili, an spiritali virtute. Dubitavit enim aliquando, an dæmones subtilia quædam corpora habeant, quæ sensiles recipere valeant impressiones. Propterea ait: *Utrum signa quædam dentur ex corpore cogitantium illis sensibilia, nos autem latentia, an alia vi, & ea spiritali ista cognoscant, aut difficillime potest ab hominibus, aut omnino non potest inveniri*. Rem ergo incomptam dicit, num Angeli cogitationes istiusmodi sensu corporeo percipiant, sed has ad illorum pervenire notitiam, dum certis notis produntur, affirmat rem esse nonnullis experimentis comprobata.

At, inquis, hæc non coherere cum iis, quæ diximus cap. 11. Augustinum in libris Retractionum priorem de Angelorum corpore deposuisse sententiam: quomodo ergo rursus de illorum sensatione anceps est? Primo memini, me hæc non asseveranter protulisse. Deinde adhuc est locus dubitationis, an Angeli corporea sensatione sentire possint adinstar hominum, etiamsi corpora habeant non unita illis substantialiter, sed tantum assumpta. Nam si Peripateticos consuleris, affirmabunt in humano corpore animam objecta sentire, quoniam est illius corporis forma, eique naturaliter alligata est: ideoque carere sensu Angelos in iis corporibus, quæ

pro lubitu movent, pervadunt, ac deferunt. At non deerunt, qui asserant, non esse quidem Angelos assumptis corporibus colligatos, propriasque horum formas; posse tamen motiones aliorum corporum vera sensatione percipere, quam haud vulgares philosophi sitam contendunt in sola mente, cui nervorum propagines, dum vel inflantur spiritibus animalibus, vel externorum corporum agitantur occurfu, exhibent sensibilibus rerum concitationem ac motum. Quare laudanda est Augustini summa cum eruditione modestia, dum ea quæ scripserat de sensatione demoniorum dicta à se fateatur cum audaciore asseverantia, quasi demones aëria corpora habeant, idque sit exploratum: cum probabilius sit naturalia corpora non habere; atque utrum in assumptis exercere valeant officia sensuum, abstrusior sit disputatio.

15. **Obiectio 5.** Opp. ultimo: Angelus percipit ea, quæ sunt in hominis phantasia: quid prohibet ergo, ne conspiciat etiam, quæ menti obversantur.

Solutio. Respond. Phantasiam non esse sejunctam à motione nervorum, qui per corpus undique distenduntur: liquet enim ejus vi impressiones quasdam in utero prægnantium mulierum ad fœtus membra dilabi, ita ut per gravidæ matris arterias in illa maculæ, notæque variæ inferantur. Ergo ex hujusmodi agitatione tendinum, notarumque impressione dignoscitur quid in phantasia, sive imaginatione versetur, tanquam ex sculpta figura percipitur forma & incisio sigilli. Quod si dixeris majorem esse proportionem inter intellectum angeli & cogitationes animi, quam inter eundem intellectum & imaginationis effectum; dico non proportionem obstare quin Angeli aliorum cogitata conspiciant, sed manifestationem liberam cogitantis, quæ an fiat directione aliqua, an occultis quibusdam signis capite proximo differetur. Excellentior autem facultas, quæ spiritualia cognoscit, potest multo magis percipere res corporeas, puipe virtus inferiorum majori perfectione in superioribus continetur.

C A P U T XI.

Quomodo unus Angelus alteri cogitata sua manifestet, atque spiritus inter se colloquantur.

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis.

2. Probatur, dari quandam inter Angelos locutionem, quæ est directio cogitationis unius Angeli ad alterum.

à num. 3. usque ad 6. defenditur, Angelos loqui ad invicem per signa aliqua spiritualia.

7. & 8. Solvuntur obiectiones.

1. De manifestatione & colloctione Angelorum.

Hoc mihi præstare necesse est, ut videamus quomodo Angeli loquantur invicem, & mentis cogitationes, quæ cæteris sunt ignotæ unus uni patefaciat: quod assequi sine summa difficultate non possumus. Irridet quidem nos Beza Comment. in Epist. ad Galat. quod de Angelorum lingua instituamus disputationem: sed facile est homini hæretico Scholasticos urgere convicio. Nemo siquidem nostrum tribuit Angelis linguam in ore sitam, septem dentibus, pressique soni effectricem; sed spiritalem sermonem, de quo Paulus in 1. ad Corinth. XIII. ait: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum: hoc est, Quamvis ita loquar, ut Angeli inter se colloquantur, & quomodo inter se differunt, & Deum laudant; inquit Chrysostomus ac Theodoretus.* Videndum ergo quid sit hæc Angelorum lingua, & quo pacto spiritualia exprimat verba, dum Angelus Angelum alium alloquitur.

PROPOSITIO I. Datur quædam inter Angelos locutio, nec aliud est quam directio cogitationis unius Angeli ad alterum.

Ad præcitatum Apostoli textum accedit alter Isaïæ VI. 3. *Et clamabant alter ad alterum.* Necnon Judæ in sua Canon. v. 9. *Cum Michael Archangelus altercaretur cum diabolo &c.* Postulat quoque aliquam inter cives cœlestes colloctionem perfectam eorum societas. Illam vero nihil esse præter spiritalem unius cogitati ad alium directionem, & ratio, & auctoritas comprobant. Ratio, quoniam nequit esse inter Angelos sermo ex ore labiisque formatus, sed alterius generis nostro ἀνάλογος, & quo nos interdum loquimur corde. Auctoritas, quoniam Augustinus, cui Patres alii subscribunt, in xv. de Trinit. cap. 10. inquit: *Foris enim cum per corpus hæc fiunt, aliud est locutio, aliud visio: Intus autem cum cogitamus, utrumque unum est. Auditio, & visio duo quædam*